

**TALABALARNING MOLIYAVIY SAVODXONLIK
DARAJASI VA ULARNING IQTISODIY O'ZINI O'ZI
ANGLASH XUSUSIYATLARI**

Yuldosheva Gavhar O'tkirovna,

O'zXIA tayanch-doktoranti,

TMC instituti o'qituvchisi.

gavharyuldosheva7@gmail.com

Annotatsiya: Moliyaviy savodxonlik zamonaviy jamiyatda hayot sifatining asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. Har bir shaxs, xususan, talabalar uchun moliyaviy savodxonlik nafaqat o'z moliyaviy resurslarini boshqarish, balki kelgusidagi muvaffaqiyatli hayotining asosida yotuvchi muhim ko'nikmalar majmuasidir. Chunki bugungi kunda talabalar nafaqat bilim olish, balki mustaqil ravishda o'z moliyaviy imkoniyatlarini to'g'ri yo'naltirishga ham muhtojdirlar. Ushbu jarayonning to'laqonli yurishi talabalar moliyaviy savodxonlik darajasiga bevosita bog'liq bo'lib, bugungi kunda bu boradagi yondashuvlar va o'rganishlarning dolzarbligi yanada ortib bormoqda.

Kalit so'zlar: moliyaviy savodxonlik, talabalar, iqtisodiy ong, o'zini o'zi anglash, iqtisodiy bilim, iqtisodiy tarbiya, pul boshqaruvi, iqtisodiy xulq-atvor, moliyaviy mustaqillik, iqtisodiy tafakkur.

Moliyaviy savodxonlik asosan, shaxsning moliyaviy manbalaridan oqilona foydalanishi, byudjet tuzish, tejamkorlik, sarmoyalash, moliyaviy qarorlarni qabul qilish kabi ko'nikmalarni egallashini anglatadi. Mazkur ko'nikmalar esa talaba zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda o'z o'rnini topishi va

ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga faol hissa qo'shishi uchun muhim ahamiyatga ega. Talabalar ko'pincha moliyaviy savodxonlikning asosiy tamoyillarini oilaviy tarbiya, maktab va jamiyat orqali egallaydi, biroq yuqori ta'lim muassasalari ham mazkur salohiyatning shakllanishida muhim o'rin tutadi. Aholining boshqa qatlamlariga nisbatan talabalar uchun moliyaviy savodxonlik yanada muhim hisoblanadi. Sababi, talabalar hayotlarining muhim bosqichida turib, o'z mustaqil hayotiga qadam qo'yadi, oila va jamiyatdan mustaqil moliyaviy qarorlar qabul qilish zarurati yuzaga keladi. Bu davrda talaba juda ko'plab iqtisodiy faoliyatlarda ishtirok etadi: grant yoki stipendiya oladi, ish joyidan maosh oladi, kredit va zayomlarga murojaat qilishi mumkin. Moliyaviy bilim va ko'nikmalarsiz esa ushbu jarayonlarda yuzaga keladigan xatoliklar talabaning kelgusi moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi tabiiy [1].

Moliyaviy savodxonlikni shakllantirish hamda unga oid ko'nikmalarni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri sifatida oila va ijtimoiy muhit ko'rsatiladi. Lekin har bir talaba uchun yuqori ta'lim muassasalarida o'qitilayotgan moliyaviy ta'lim dasturlarining sifatli tashkil etilishi ushbu bilimlarni amaliyotda qo'llashga yordam beradi. Ayni vaqtda, aksariyat oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy savodxonlikka yo'naltirilgan alohida kurslar yo'q yoki ularning mazmuni zamon talablari darajasida emas. Ko'pchilik talaba o'zini moliyaviy mas'uliyatli hisoblaydi, biroq amaliyotda byudjet tuzish yoki sarmoya kiritish bo'yicha aniq bilim va ko'nikmalarga ega emas. Talabalarning moliyaviy savodxonlik darajasini aniqlashda ilmiy tadqiqotlar va monitoringlar o'tkazilishi muhim. Natijalar ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlik darajasi baland bo'lgan talabalar boshlang'ich iqtisodiy qiyinchiliklarni tezda yengib o'tishlari, qaror qabul qilishda puxta tahlilga tayangan holda harakat qilishlarini kuzatish mumkin. Bu esa, o'z moliyaviy barqarorligini ta'minlash, kelajakda mol-mulk, jamg'arma va investitsiya qilish

borasida ijobiy natijalarga erishishiga olib keladi. Aksariyat hollarda, moliyaviy bilim yetishmovchiligi esa, talabalar orasida ortiqcha xarajatlar, qarzga botish va sarmoya qilishdan qochish kabi salbiy holatlarni yuzaga keltiradi [2].

Iqtisodiy o'zini o'zi anglash ham talabalarning hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu atama iqtisodiy voqelikning shaxsga nisbatan subyektiv qabul qilinishi va o'z iqtisodiy imkoniyatlarini bilish, ulardan foydalanish qobiliyatini anglatadi. Ya'ni, talaba o'z iqtisodiy salohiyati, moliyaviy imkoniyatlari va ularni samarali yo'naltirish bo'yicha ongli tarzda qaror qabul qilishi, bozor iqtisodiyoti qonuniyatlari asosida o'z hayot yo'lini qurishi, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarda faol ishtirok etishini bildiradi. Talabalarda iqtisodiy o'zini o'zi anglashni shakllantirish yo'lida psixologik, pedagogik va iqtisodiy yondashuvlardan birgalikda foydalanish ham samarali natija beradi. Iqtisodiy ta'lim orqali olingan bilimlar shaxsda puxta hayotiy qarorlar qabul qilish ko'nikmasini, istiqbolli rejalashtirish va yaratuvchanlikni rivojlantiradi. Bu esa talabaning o'z hayotiga nisbatan mas'uliyatini oshiradi, moliyaviy barqarorlik sari intilishiga turtki beradi. Ta'lim muassasalari va pedagoglar uchun asosiy vazifa – talabalar hayotidagi iqtisodiy faoliyatlarning ahamiyatini tushuntirish, moliyaviy savodxonlikni amaliy tajriba vositasida o'rgatish, real hayotiy misollar va iqtisodiy voqealardan foydalanib talabalarga to'g'ri yo'nalish ko'rsatib borishdir. Faqatgina nazariy bilim emas, balki hayotiy tajriba, individual yondashuv, zamonaviy malakani rivojlantirish orqali iqtisodiy o'zini o'zi anglash va moliyaviy savodxonlik darajasining uzluksiz o'sishini ta'minlash zarur [3].

Moliyaviy savodxonlik sohasida yirik islohotlar amalga oshirilmoqda, bank tizimi, kredit tashkilotlari, sarmoya va innovatsiya loyihalarida faol ishtirok etayotgan yoshlarning salohiyati doimiy ravishda o'sib bormoqda.

Yangi texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish orqali talabalar o'zini ilg'or innovatsion loyihalarga chorlash, o'z biznesini ochish va iqtisodiy hayotda faol ishtirok etishga intilyapti. Bundan tashqari, raqamli iqtisodiy sharoitda moliyaviy savodxonlikning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida talabalarga xorijiy tajriba, xalqaro moliya bozorlari, eksport-import jarayonlari haqida ham chuqur bilim berish zarur. Bu borada jahon tajribasi asosida ishlab chiqilgan o'quv kurslari, malaka oshirish treninglari, innovatsion loyiha va startaplarni moliyalashtirish amaliyoti ilgari surilmoqda [4].

Moliyaviy savodxonlik va iqtisodiy o'zini o'zi anglashning o'zaro bog'liq aspektlari mavjud. Bu bog'liqlik, eng avvalo, talabaning o'zini qanday idrok etishi va o'z bilimlarini, ko'nikmalarini qayerdan va qanday yo'nalishda qo'llash imkoniyatiga ega ekanligiga chambarchas bog'liq. Iqtisodiy fikrlash tarzini shakllantirgan yoshlar hayotida muammolarni tezroq hal qiladi, kelajagini mustaqil ravishda rejalashtira oladi. Moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan talabalar esa iqtisodiy ahvolini yuzaga chiqargan vaziyatdan to'g'ri xulosa chiqaradi, muammolarga to'g'ri yechimlarni topadi. Jamiyatning rivojlanishida faol ishtirok etuvchi har bir talaba moliyaviy savodxonlik va iqtisodiy ongli yondashishga ega bo'lishi lozim. Buning uchun davlat dasturlari, ijtimoiy axborot resurslari, elektron darsliklar, onlayn kurslar orqali muntazam ta'lim olish muhim. O'z-o'zini rivojlantirish, bilim almashish va ko'nikmalarni boyitishda doimiy takomillashuvga erishish orqali talabalar jamiyatning etakchi a'zolariga aylanishi mumkin [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, talabalarining moliyaviy savodxonlik darajasi va ularning iqtisodiy o'zini o'zi anglash xususiyatlari zamonaviy davrda hayotiy va taraqqiyotning ajralmas omilidir. Moliyaviy bilim va ko'nikmalarni doimiy

egallab borish, iqtisodiy tafakkurni yuksaltirish, zamonaviy raqamli iqtisodiyot olamida faol bo'lish yoshlarning kelajakda o'z shaxsiy va kasbiy hayotini to'g'ri yo'lga qo'yishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shuning uchun har bir talaba moliyaviy savodxonlikni oshirish, iqtisodiy imkoniyat va xatarlarni to'g'ri baholash, o'z o'rnini jamiyatda to'g'ri aniqlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yishi zarur. Ana shundagina u o'z hayotiga, o'z kelajagiga va jamiyatga munosib hissa qo'sha oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullaeva, M. (2018). "Talabalarning iqtisodiy bilimga ega bo'lishi va ularning iqtisodiy o'zini o'zi anglash darajasi". Iqtisod va Ta'lim, 5(2), 86-90.
2. Ergasheva, D. (2020). "Yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirishda innovatsion yondashuvlar". Yosh Olimlar Jurnal, 4(3), 112-116.
3. G'anieva, M. (2019). "Moliyaviy bilimlarning rivojlanishiga yoshlarning qarashlari". O'zbekiston Iqtisodiyoti, 8(1), 53-57.
4. Jo'rayev, B. (2017). "Oliy ta'limda iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirish masalalari". Iqtisodiyot va Ta'lim, 3(2), 64-67.
5. Karimov, U. (2021). "Universitet talabalari iqtisodiy bilimining asosiy omillari". Ilmiy Tadqiqotlar, 6(2), 77-83.
6. Nasirova, S. (2019). "Talabalar orasida moliyaviy savodxonlik darajasini aniqlash". Zamonaviy Ta'lim, 9(4), 34-39.
7. Omonov, K. (2020). "Yoshlarning iqtisodiy o'zini o'zi anglash xususiyatlari". Iqtisodiy Taraqqiyot, 5(3), 48-52.
8. Rustamova, L. (2021). "Moliyaviy bilim va iqtisodiy ongni shakllantirish metodlari". Ta'lim va Taraqqiyot, 2(1), 90-95.

